

Derleme

AİLE ARABULUCULUĞU

Family Mediation

Sunay İL*

*Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Ülkemizde yasal anlamda son yıllarda gündeme gelen arabuluculuğun gelişmiş ülkelerde en az 30 yıllık bir geçmişi vardır. İngiltere’de 1970’li yılların sonlarına doğru başlayan uygulamaların, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki kökleri daha da eskiye dayanmaktadır. Bu çalışmada, genelde insan ilişkilerinin, etkileşiminin olduğu her alanda uygulaması görülen arabuluculuğun, aile arabuluculuğu boyutu incelenmektedir. Çalışmanın kapsamını, aile arabuluculuğunun gerekeşi, kavramsal açıklamalar ve uygulama süreci oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Aile arabuluculuğu, boşanma arabuluculuğu, arabulucu

ABSTRACT

Although it has recently become a current legal issue in our country, mediation dates back to at least 30 years ago in developed

countries. Mediation practice started around late 1970’s in Britain, and its origins in USA dates even before. This study examines the family mediation dimension of the phenomenon which is assumed to be implemented in every single field where human relations and interaction prevail. The study is comprised of the rationale of family mediation, conceptual explanations and the process of practice.

Key Words: Family mediation, divorce mediation, mediator

GİRİŞ

Aile arabuluculuğu (family mediation) ayrılık ya da boşanma aşamasında olan çiftlerin aralarındaki anlaşmazlıkları tarafsız bir arabulucu (mediator) yardımıyla çözümlenerek mahkeme süreci öncesinde ortak bir uzlaşmaya varabilmelerini sağlamaya yönelik bir uygulamadır. Kuşkusuz bireylerin maddi manevi yatırım yaptıkları, karşılıklı taahhütlerde buldukları bir ilişkinin sonlanması, taraflar açısından oldukça travmatik bir yaşam deneyimidir. Yaşanan travma, ilişkinin niteliği, derinliği, sonlanma nedenleri gibi pek çok faktöre bağlı olarak bireyler açısından farklı düzeylerde deneyimlenmesine rağmen, genelde tüm aile üyeleri için olumsuz bir atmosfer yaratır. Boşanma sürecinde bireyler bir yandan mevcut olumsuzluklarla baş etmeye çalışırken aynı zamanda gelecekteki yaşam planlarıyla ilgili kararlar almak ve doyum sağlamayı umdukları yeni yaşam biçimlerini oluşturmak durumundadırlar. Dolayısıyla yaşanan ikilem öncelikle her birey için başlı başına bir çelişki yaratır. Bu aşamada tarafların birbirlerine yönelik hissettikleri negatif duy-

gular, özünde bireysel beklentilere dayanan ancak eğer varsa çocuklarla ilgili konular gibi ortak paydayı oluşturan durumları da gözetmeyi gerektiren yaşam planları konusunda, uzlaşmayı sınırağına sokan bir yapıyı üretmektedir. Başka bir deyişle tarafların içinde buldukları duygu durumları nedeniyle objektif ve rasyonel kararlar alıp ortak yararlarını gözetecek bir uzlaşma noktasına varabilmeyi yarımsız gerçekleştirebilmeleri zayıf bir olasılıktır.

Geleneksel olarak anlaşmazlıkları nedeniyle boşanma sürecinde olan çiftlere bazen bir akraba veya saygın bir arkadaş gibi bireyler yardımcı olmaya çalışabilir. Söz konusu girişimler yeterince objektif, yeterince etkili yani başarılı olduğunda olumlu sonuçlar da elde edilebilir. Böylesi bir destekten yoksun olma veya verilen destek ile sonuç alınmaması durumlarında yine başka bir geleneksel yol, hukuki sürecin işletilerek avukatlar aracılığıyla çözüm aranmasıdır. Avukatlar mesleki donanımlarının doğası gereği müvekkillerinin yararları doğrultusunda yaklaşımlarda bulunurlar. Dolayısıyla tarafların, ortak yararlarını içeren bir uzlaşma noktasına doğrudan iletişim kurmaksızın aracılar (avukatları) yoluyla varmaları pek olanaklı görünmemektedir. Öte yandan yine bu sürecin doğası gereği "daha başarılı avukatlar" taraflardan birinin kendini mağdur konumunda hissetmesine neden olabilmektedir. Boşanma konusu mahkeme sürecine intikal ettiğinde hakimler son kararı verirler ve taraflar bu karara uymak zorundadır. Ancak mahkeme sürecinde alınan kararlar, tarafların gerek bireysel gerekse ortak beklentilerinin karşılanması konusunda her zaman yeterli olamamaktadır. Bunun nedeni karar alma sürecine

tarafların, bireysel katılımları söz konusu olmadığından, doğrudan iletişim kurarak kendilerini, duygu ve beklentilerini ifade etme fırsatından yoksun olmalarıdır. Dolayısıyla aile arabuluculuğu, boşanma sürecinde tarafların ortak uzlaşmasına dayalı bir anlaşmanın sağlanabilmesi için yeni bir müdahale biçimi olarak gündeme gelmiştir.

Aile Arabuluculuğu Nedir?

İlgili literatürde yapılan tanımlar değerlendirildiğinde arabuluculuğun, genelde farklı düşündükleri için çözüm arayışı/uzlaşma gereksinimi olan taraflar için özel ya da genel insan ilişkilerinin, etkileşimlerinin olduğu her alanda yaygın bir müdahale biçimi olarak kullanıldığı görülmektedir (Zastrow, 1995: 19; Tomanbay, 1999: 16; Barker, 1999: 295; Rubinson, 2004: 847; Dewees, 2006: 156-157). Arabuluculuk aile içi ilişkiler alanında olabildiği gibi iş dünyasında da tarafların uzlaşma gereksinimi olduğunda kullanılan bir yaklaşımdır (Hahn and Kleist, 2000: 165; Raisfeld, 2007:30). Aynı hedef kitleye yönelik uygulamalar gelişmiş ülkelerde boşanma arabuluculuğu (divorce mediation) olarak da tanımlanmaktadır. Çalışmamızda aile arabuluculuğu ile aynı zamanda boşanma arabuluculuğu kapsamındaki uygulamalar kastedilmektedir.

Herhangi bir nedenle ailenin parçalanması durumunda hem bireysel hem de ortak alanlarda tüm üyeler için yeni bir yaşam planının oluşturulması gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde değinildiği gibi yaşanan sürecin özel koşulları gereği bu dönemde bireylerin gerçekten özel bir desteğe ihtiyaçları vardır. Aile arabuluculuğu ile en genelde bu özel desteğin tarafsız

bir arabulucu (mediator) kanalıyla verilmesi ve konu mahkeme sürecine intikal etmeden tarafların anlaşmazlık konularını çözümlenerek ortak yararlarını gözeterek dolayısıyla bireysel beklentilerini olabildiğince karşılayan bir uzlaşma noktasına varabilmeleri hedeflenmektedir (Weingarten,1986,195;Parsons and Cox,1989, 124; Jessani and James,2006,180 ; Roberts,2008,7)

Aile arabuluculuğu uygulamada oldukça zorlu bir süreçtir. Ailevi sorunların çeşitliliği ve konunun çok yönlülüğü düşünüldüğünde sürecin zorlu olması olağandır. Buna rağmen gelişmiş ülkelerde alanda pek çok başarılı uygulama örneğinin olmasının nedeni sürecin özgün bir profesyonel yaklaşımla kurgulanmasından kaynaklanmaktadır (Kelly, 2004: 28). Stuart ve Jacobsen, taraflar arasındaki iletişimsizliğin boşanmaya katkıda bulunduğunu, ancak boşanma sürecinde arabuluculuk yoluyla sağlanan ve geliştirilen iletişim becerisinin uzlaşmayı sağlamayı garantilemesini paradoks olarak nitelemektedir (Stuart and Jacobsen, 1986-87: 79-80; aktaran Severson and Bankston, 1995: 683). Dolayısıyla konuyu incelerken öncelikle iyi bir iletişim atmosferine dayalı başarılı bir uygulama için gerekli koşullar ele alınacak daha sonra süreç, kapsam, uygulama ve avantajları bağlamında gözden geçirilecektir.

Başarılı Bir Sürecin Önkoşulları Nelerdir?

Aile arabuluculuğu gönüllü, güvenli işbirliğine dayalı bir süreçtir. Boşanmış ya da boşanma sürecinde olan çiftler bu uygulamadan yararlanabilirler. Ancak sürecin etkili olabilmesi için hem taraflar hem de arabuluculuk rolünü

üstlenen bireyler açısından bazı koşullar gereklidir.

Konuya arabuluculuk rolü açısından bakıldığında, aile arabuluculuğu sorumluluğunu üstlenme durumunda olan bireylerin öncelikle aile yaşamı, boşanma ve ailenin yeniden yapılandırılması, iletişim ve görüşme teknikleri konularında arabuluculuk özel eğitimi almış olmaları gerekmektedir. Aile arabuluculuğu bir aile danışmanlığı veya terapisi süreci olmadığından sadece belirli meslek gruplarının üstlenebileceği bir sorumluluk olarak tanımlanmamaktadır. Dolayısıyla ilgili özel eğitimi alan bireyler aile arabuluculuğu yapabilirler (Katz, 2006: 94). Arabulucunun tarafsız, esnek, güvenilir ve tarafların gönüllü katılımını önemseyen bir yaklaşıma sahip olması beklenmektedir (Roberts, 2008: 10). Bu çerçevede arabuluculuk rolünün uygulama sürecindeki kapsamını aşağıdaki unsurlar oluşturmaktadır;

Taraflar açısından güvenli ve destekleyici bir atmosfer yaratır.

Tarafsız önyargısız ve yargılamadan davranır.

Görüşmelerin anlamlı ve yapıcı bir süreç izlemesini sağlar.

Yapılandırılmış bir çerçevede taraflar arasında bilgi alışverişini yönlendirir.

Taraflara kendilerini, birbirlerini anlama ve gereksinimlerini belirlemelerinde yardımcı olur.

Tarafların kendilerini ifade edebilmelerini, duygu ve düşüncelerini paylaşabilmelerini sağlar.

Taraflara, uzlaşmalarını engelleyen zorlu duygusal konularla başatmalarında yardımcı olur.

Taraflardan birinin baskın olma veya diğerini istismar etme eğilimleri söz konusu olduğunda gerekli müdahaleleri yapar.

Tarafların kişisel ve ortak yararlarını gözeten kararlar alabilmelerini sağlar.

Taraflara bilgiye dayalı kararlar alabilmeleri için resmi bilgiler verebilir veya bilgiye ulaşabilmelerini sağlar.

Tarafların bireysel haklarını koruma işlevi olmadığı gibi en uygun seçeneğin ne olduğuna ilişkin de öneride bulunmaz (Taylor, 1997: 215-236; Bagshaw, 1999: 395-397; Roberts, 2005: 510; Sullivan, 2005: 117; Katz, 2006: 94; Roberts, 2008: 9-10).

Arabulucunun devreye girmesiyle taraflar arasında yeniden bir etkileşim ve iletişim süreci başlar. Dolayısıyla konuya taraflar açısından bakıldığında da arabuluculuk sürecinin yararlı olabilmesi için bazı koşulların sağlanmış olması gerekmektedir. Öncelikle tarafların bu aşamadaki duygu durumlarının değerlendirilmesi, sürece yönelik olası yansımaların öngörülmesi açısından önem taşımaktadır. Aksi halde aile arabuluculuğu gerçekleşemeyebilir.

Aile arabuluculuğu süreci doğası gereği gönüllülük esasına dayandığı için öncelikle tarafların yüz yüze iletişime ve işbirliğine gönüllü olmaları gerekmektedir (Katz, 2006: 106). Bazen bireyler değil konuşmak birbirlerinin yüzünü bile görmeye katlanamaz durumda olabilirler. Öte yandan süreç içinde duygusal anlamda zorlanacakları ve çözüm üretme konusunda başarılı olmayacakları duygusuna kapılmış olabilirler (Favaloro, 1998: 102). Aslında boşanma süreci veya sonrasında tarafların birbirlerine karşı olumsuz duygular

içinde olmaları beklenen bir durumdur. Ancak tarafların arabulucu yardımıyla bu duygularıyla başetmeyi göze almaları ve sürecin gerektirdiği gönüllü katılımı sağlamayı taahhüt etmeleri önemlidir. Çiftlerin arabuluculuk uygulamasına ilişkin bilgilendirilmeleri, sürece arzu edilen düzeyde katılımlarını kolaylaştırılmaktadır (Amundson and Fong, 1993: 201; aktaran Favaloro, 1998: 102).

Aile arabuluculuğunda tarafların, kişisel beklentileri ve ortak yararları doğrultusunda kararlar alarak uzlaşmaları beklendiğinden, bireylerin karar verme yeterliliğine sahip olmaları bir başka ön koşulu oluşturmaktadır. Süreç içinde taraflara karar verme özerkliği tanınırken beklenen, onların birbirlerine saygılı ve olgun birer yetişkin olarak davranmalarıdır. Ancak kişilik özellikleriyle bağlantılı olarak bencil tutum ve davranışlar, karşı tarafı istismar etme eğilimleri veya tümüyle kişisel olarak karar verme yetisinin sınırlı olması gibi nedenlerle eşitsizlik söz konusu olabilir. Dolayısıyla arabuluculuk sürecinin başlangıcında çiftlerin karar verme yetileri değerlendirilmeli ve bu sorumluluğu üstlenecekleri vurgulanmalıdır.

Karar verme konusunda her iki tarafın da yetkin olduğu ancak - özellikle aile bireylerinden birinin, şiddet ve istismar nedeniyle tehdit veya baskı altında olma durumunda- müzakere güçlerinin eşit olmaması yine arabuluculuk sürecini sabote edecek bir konudur. Bu bağlamda tarafların müzakere gücü eşitliğinin sağlanması üçüncü önemli ön koşulu gündeme getirmektedir (Roberts, 2005: 515; Roberts, 2008: 10-12).

Sonuç olarak aile arabuluculuğu sürecinin başarısı hem arabulucu hem de

taraf lar aç ısından bazı koşullara bağlıdır. Ancak taraf lar aç ısından tanımlanan konuların değerlendirilmesi ve sağlanmasının da bir anlamda arabulucunun sorumluluğunda olduğu dikkati çekmektedir. Arabuluculuk rolüne atfedilen çok yönlü sorumlulukların niteliği değerlendirildiğinde, sürecin mekanik bir hakemlik gibi algılanması söz konusu olabilir. Ancak gerçekte yaşanan arabulucuların özel bir eğitimle kazandıkları donanımın empatik ve insani bir yaklaşımla sürece yansıtılmasıdır.

Aile Arabuluculuğu Sürecinin Kapsam ı Nedir?

Aile arabuluculuğu sürecinde müzakere edilecek konuların kapsam ını taraf ların uzlaşma gereksinimi duydukları her şey oluşturabilir. İlgili literatür incelendiğinde uzlaşma gereksinimi olabilecek konuların dar ya da geniş kapsamlı olarak listelendiği görülmektedir. Bu çalışmada ifade edilen uzlaşma konularının belirli alt başlıklarda gruplanması tercih edilmiştir.

Arabuluculuk sürecinden yararlanabilecek taraf ların durumları düşünöldüğünde boşanma sürecinin ne zaman ve nasıl gerçekleşeceği ilk müzakere konusunu oluşturmaktadır (Bagshaw, 1999: 395). Boşanma kararı taraf ların ortak kararı olduğunda uzlaşmanın daha kolay olabileceği varsayılabilir. Aksi halde ise taraf ların işbirliğine dayalı bir katılım sağlamaları güçleşebilir. Sürecin başlangıç aşamasında taraf ların ilişki ve etkileşimlerini yeniden yapılandırmaya olabildiğince hazır olmaları daha detaylı konularda karar vermelerini kolaylaştıracaktır.

Aile yaşamının yeniden yapılandırılması sürecinde iki temel odağı eşlerarası

ve (varsa) çocuklarla olan ilişkiler oluşturmaktadır. Başka bir deyişle ailenin parçalanması durumunda eşlerin birbirleriyle ilgili ve ebeveynlik sorumluluklarıyla ilgili uzlaşma gereksinimleri olmaktadır. Kuşkusuz her iki sorumluluk alanı birbiriyle bağlantılı ve etkileşimlidir. Ancak çocuklar söz konusu olduğunda ebeveynlik sorumluluklarının daha ön planda olması nedeniyle diğer boyutun ihmal edilmesi olasılığına karşılık böyle bir sınıflama tercih edilmiştir. Bu düşünce tarzının gerekçesini ise sağlıklı bir biçimde yeniden yapılandırılan eşler arası ilişkilerin, sağlıklı ve sürekliliği olan ebeveynlik sorumluluklarının garantisi olacağına olan inancımız oluşturmaktadır. Aksi halde mutsuz bireyler yaşamları boyu olumsuz duygularını ebeveynlik sorumluluklarına yansıtabilirler. Dolayısıyla arabuluculuk süreci taraf lara, eski eşler olarak ilişkilerinin ve devam eden ebeveynlik sorumluluklarının niteliğine ilişkin rasyonel ve yapıcı kararlar alma fırsatı vermektedir.

Bu bağlamda eşlerarası ilişkiler kapsamında genel uzlaşma konularını;

Bağlantı düzenlemeleri, (Eşlerarası iletişim ve etkileşimin planlanması)

Bakım konuları, (Bakıma muhtaç yaşlı, hasta aile üyeleri ile ilgili düzenlemeler)

Mali konular, (Eşlerin desteklenme gereksinimi olduğunda ilgili düzenlemeler)

Mal paylaşımı, (Edinilmiş olan malların uygun biçimde paylaşımı)

Diğer özel konular oluşturmaktadır.

Ebeveynlik sorumluluklarıyla ilgili uzlaşma konularını ise;

Çocuğun/çocukların desteklenmesi,
 Çocuğun/çocukların hangi ebeveyn ile kalacaklarına karar verilmesi,
 Çocuğun/çocukların ebeveyni ile iletişim ve etkileşimlerine ilişkin düzenlemeler,
 Çocuğun/çocukların eğitim sürecine ilişkin düzenlemeler,
 Tatil sürecine ilişkin düzenlemeler,
 Diğer özel konular,
 oluşturmaktadır (Mantle and Critchley, 2004: 1165-1167).

Aile Arabuluculuğu Süreci Nasıl İşler?

Aile arabuluculuğu, sorunlarına barışçıl, pozitif çözümler üretmeyi arzu eden, uzlaşmazlık konularını çocukları ve kendi adına müzakere edebileceğine inanan, samimiyet ve işbirliği sergilemeye gönüllü olup karşı taraf ile saygın bir ilişkiyi sürdürmeye kararlı olan bireylerin yararlanabileceği bir süreçtir. Dolayısıyla tarafların ayrı ayrı başvuru da bulunarak arabuluculuk sürecinden yararlanmak istediklerini ifade etmeleri ve arabulucunun seçiminde de uzlaşmış olmaları gerekmektedir (Severson and Bankston, 1995: 684).

Uzlaşma gereksiniminde olan aile üyeleri, tercih ettikleri arabulucu tarafından organize edilen, gizlilik ilkesinin gözetildiği, bilginin paylaşıldığı ve çözüm alternatiflerinin tartışıldığı görüşmelere katılırlar. Süreç içinde gereksinim duyulan bilgi ve belgelerin edinilerek paylaşılması ile müzakere edilecek konuların netleştirilmesi için arabulucu yardımcı olur. Her biri maksimum bir saat olarak planlanan görüşmelere taraf-

lar birlikte katılırlar ve her birey kendini ifade etme hakkını kullanır. Aile arabuluculuğu sürecinde genelde 3-6 seans görüşme yapılarak sonuca ulaşılmaktadır. Kaç görüşmede hedefe ulaşılabileceği;

Arabuluculuk konularının yoğunluğuna,
 Tarafların duyu ve çelişkilerinin yoğunluğuna,

Taraflar arasındaki uzlaşmazlık konularının yoğunluğuna,

Taraflar arasındaki etkileşim, iletişim ve işbirliğinin düzeyine,

Çocukların ya da diğer aile üyelerinin sürece dâhil olup olmamasına bağlıdır.

Süreç içinde gereksinim duyulduğu takdirde arabulucunun yönlendirmesiyle taraflar bireysel olarak avukatlarıyla ya da diğer profesyoneller ile görüşüp danışmanlık alabilirler. Önemli olan arabuluculuk sürecinde ortak bir uzlaşma noktasına varabilecekleri kararları alabilme yeterliliğini hissetmeleridir. Bu anlamda danışmanlık ya da terapötik desteğin tarafların duygusal dalgalanmalarını azaltarak müzakere sürecine daha aktif katılmalarını sağlayabileceği üzerinde durulmaktadır (Haynes ve diğerleri, 2004: 8; Roberts, 2008: 4).

Aile Arabuluculuğunun Avantajları Nelerdir?

Aile arabuluculuğu görüşmeleri başladığında tarafların bir arabulucu karşısında buluşmalarıyla aralarında yeni bir iletişim ve etkileşim süreci başlar. Bu süreçte tarafların karar verme sorumluluğunu üstlenmelerine dayalı hümanist yaklaşımlar temel alınmaktadır (Roberts, 2008:1). Bu bağlamda aile arabuluculuğunun avantajları değer-

lendirildiğinde aşağıda sıralanan unsurlar göze çarpmaktadır.

Geleceğe yönelik ilişkiler geliştirilir: Taraflar, yeni bir başlangıç yapma ve bunu geliştirme şansına sahip olurlar. Fırsatların yapıcı bir yaklaşımla kullanılabilmesi olumlu bir etkileşimi ve sürekliliğini sağlar.

Tüm konular gözden geçirilir, keşfedilir: Arabulucu gerçek konuların keşfedilmesine ve adil bir biçimde değerlendirilmesine yardımcı olur. Önceden öngörülmemiş konular gündeme gelebilir.

Süreç basit ve sadedir: Arabuluculuk süreci resmi bir nitelik taşımamaktadır. Her şey apaçık ortadadır. Bu yönüyle güven vericidir ve taraflar üzerinde herhangi bir baskı yaratılmamaktadır.

Kontrol tarafların elindedir: Arabuluculuk sürecinin kontrolü tümüyle tarafların elindedir. Gönüllü bir katılım olduğundan hukuki baskı olmaksızın uzlaşma noktasına gelinir. Süreç istenildiği zaman durdurulabilir.

Süreç esnek bir yapıdadır: Her bir özel durum için özgün çözümler müzakere edilir. Hem arabulucu hem de taraflar açısından rol esnekliği, maksimum düzeyde önemsenir.

Zaman kazandırır: Arabuluculuk uygulamasının en önemli tercih edilme nedenlerindedir. Taraflara yüklü yoğun resmi süreçlerden uzak olma fırsatı verir. Mahkeme tarihleri beklenmediğinden zaman kaybı olmaz.

Mali avantaj sunar: Aile arabuluculuğunun maliyeti özellikle resmi mahkeme süreçleriyle kıyaslandığında minimum düzeydedir. İki avukat yerine bir arabulucu yeterlidir. Eğer mali açıdan sıkıntı söz konusu olursa taraflar destek talep edebilirler.

Süreç güvenlidir: Tartışmalar mahkemede herkesin önünde değil, özel ofiste gerçekleştiğinden taraflar kendilerini rahat hissederler. İzlenmesi gereken zorunlu süreçler olmadığı gibi açıklanan bilgiler gizli kalır. Paylaşılan konuların kısmen ya da tümüyle mahkeme sürecine yansıtılması kararı ancak tarafların ortak isteğine bağlıdır.

Daha etkilidir: Arabulucu oldukça geniş bir seçenek yelpazesi sunar; tarafların önemli gördükleri konu ve duygularını açıklamalarını ifade etmelerini sağlar; güven, anlayış kabul ve işbirliğini geliştirir. Tarafların avukatlar aracılığıyla değil doğrudan iletişim kurmaları nedeniyle, daha sağlıklı ve doyurucu bir etkileşim gerçekleşmektedir. Aile arabuluculuğu sürecinde geçmişi yargılamak yerine gelecek planları üzerinde odaklanılmaktadır; dolayısıyla rekabet değil işbirliği teşvik edilir. Böylece boşanma sonrasında tarafların uzlaşmalarından mutlu olmaları sağlanır (Parsons and Cox, 1989: 124; Roberts, 2008: 10-12).

Değerlendirme ve Sonuç

Aile arabuluculuğu gelişmiş ülkelerde köklü bir geçmişi olan profesyonel bir uygulamadır. Bu çalışmada insani etkileşimlerde uzlaşma gereksinimi olan çok farklı alanlarda alternatif bir müdahale biçimi olarak kullanılan yaklaşımın, aile arabuluculuğu boyutu en yalın haliyle açıklanmaya çalışılmıştır. Kuşkusuz aile arabuluculuğu konusunda tartışılması gereken daha ayrıntılı yönler mevcuttur. Konuya ilgili disiplinlerin (yardım edici disiplinler veya hukuksal) bakış açısı, hedef kitlenin hem arabulucular hem hizmet alanlar yönünden katılımı ve arabuluculuk müdahalesine iliş-

kin farklı uygulama biçimleri gibi konular ayrı ayrı ele alınması gereken makale konularıdır.

Konunun sosyal hizmet açısından değerlendirilmesi de bu çalışmadaki temel bilgiler referans verilerek izleyen çalışmalarda ayrıntılarıyla ele alınacaktır. Arabuluculuk rolünü mesleki rol ve işlevleri kapsamında barındıran sosyal hizmet uzmanlarının aile arabuluculuğu yapabilme yeterliği ile ilgili literatürde farklı görüşler mevcuttur.

Yapılan incelemede uygulamanın özgül boyutları vurgulanarak işlevsel bir yaklaşım olduğu kanısına varılmıştır. Başka bir deyişle gelişmiş ülke örneklerinde olduğu gibi ülkemizde de alternatif bir müdahale biçimi olarak değerlendirilebilir. Sürecin vurgulanması gereken önemli bir boyutu bilgi ve beceriye dayalı profesyonel bir müdahale olmasıdır. Dolayısıyla "kimlerin nasıl bir eğitim sürecinden yararlanarak?" bu sorumluluğu üstlenebileceği konusu meslek şovenizminin ötesinde titizlikle değerlendirilmesi gereken bir konudur. Ülkemizdeki aile yapısı, kültürel yapı, boşanma aşamasında olan bireylerin içinde bulunduğu duygu durumları gibi faktörlerin ön planda tutulması, eğitim sürecinde kazanılması gereken bilgi ve beceri kapsamını şekillendirmede yardımcı olacaktır.

Öte yandan aile arabuluculuğunun bir aile danışmanlığı ya da terapisi süreci olmadığı özel olarak vurgulanan bir boyuttur. Bu bağlamda sürecin sadece belirli yardım edici disiplinlerin tekelinde bir uygulama olarak tanımlanması gerekmektedir. Metinde açıklandığı gibi gereksinim duyulduğunda taraflar danışmanlık desteğini süreç için de alabilirler.

Doğası gereği aile arabuluculuğu süreci salt hukuki bir süreç de değildir. Aksine hukuki süreçlere alternatif olarak geliştirilmiştir. Bu nedenle arabuluculuğun en uygun biçimde avukatlar tarafından yapılabileceği görüşü de desteklenmektedir. Özel eğitim alarak avukatlar aile arabuluculuğu yapabildiği gibi yine süreç içinde gereksinim duyulduğunda taraflar hukuki yardım alabilirler.

Yukarıda ifade edilen konular ülkemizde aile arabuluculuğu ile ilgili güncel tartışma konularını oluşturmaktadır. Çalışmamızda aile arabuluculuğunun genel hatlarıyla ele alınması söz konusu tartışmalara ışık tutmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak aile arabuluculuğunun bir tartışma süreci hakemliğinde öte anlam taşıdığı, her yönüyle özgül ve profesyonel bir uygulama olduğu vurgulanabilir. Arabuluculuk sorumluluğunu üstlenme konusunda da tüm disiplinlerin konuya objektif ve profesyonel bakış açısıyla yaklaşmaları gereği de vurgulanması gereken bir başka boyutu gündeme getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Amundson, J.K. and Fong, L.S. (1993) "She Prefers Her Aesthetics; He Prefers His Pragmatics: A Response to Roberts and Haynes", *Mediation Quarterly*, 11(2) 199-205 in Favaloro, G.J. (1998) "Mediation: A Family Therapy Technique?", *Mediation Quarterly*, 16(1) 101-108.
- Bagshaw, D. (1999) "Developing Family Mediation Standards: An Australian Experience", *Mediation Quarterly*, 16(4) 389-406.
- Barker, R.L. (1999) *The Social Work Dictionary*. United States of America: NASW Press.
- Deweese, M. (2006) *Contemporary Social Work Practice*. New York: Mc Graw-Hill Publication.

- Favaloro, G.J. (1998) "Mediation: A Family Therapy Technique?", *Mediation Quarterly*, 16(1) 101-108.
- Hahn, R.A. and Kleist, D.M. (2000) "Divorce Mediation: Research and Implications for Family and Couples Counseling", *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 8(2) 165-171.
- Haynes, J.M., Haynes, G.L., Fong, L.S. (2004) *Mediation United States of America*: State University of New York Press.
- Jessani, A.D. and James, L. (2006) "Mediators and Parenting Coordinators: Comparing and Contrasting 20 Questions/40 Answers", *American Journal of Family Law*. 20(3) 180-186.
- Katz, E. (2006) "A Family Perspective on Mediation", *Family Process*, 46(1) 93-107.
- Kelly, J.B. (2004) "Family Mediation Research: Is there Empirical Support for the Field?", *Conflict Resolution Quarterly*, 22(1-2) 3-35.
- Mantle, G. And Critchley, A. (2004) "Social Work and Child-centered Family Court Mediation", *British Journal of Social Work*, 34(8) 1161-1172.
- Mosten, F.S. (2004) "Institutionalization of Mediation", *Family Court Review*, 42(2) 292-303.
- Parsons, R.J. and Cox, E.O. (1989) "Family Mediation in Elder Caregiving Decisions: An Empowerment Intervention", *Social Work*, 34(2) 122-126.
- Raisfeld, R.D. (2007) "How Mediation Works: A Guide to Effective Use of ADR", *Employee Relations Law Journal*, 33(2) 30-41.
- Roberts, M. (2005) "Family Mediation: The development of the Regulatory Framework in the United Kingdom", *Conflict Resolution Quarterly*, 22(4) 509-526.
- Roberts, M. (2008) *Mediation in Family Disputes*. England: Ashgate Publishing Limited.
- Rubinson, R. (2004) "Client Counseling, Mediation, and Alternative Narratives of Dispute Resolution", *Clinical Law Review*, 10(833) 833-853
- Severson, M.M. and Bankston, T.V. (1995) "Social Work and the Pursuit of justice Through Mediation", *Social Work*, 40(5) 683-691
- Stuart, R.B. and Jacobsen, B. (1986-87) "Principles of Divorce Mediation: A Social Learning Theory Approach", *Mediation Quarterly*, 14-15, 71-85 in Severson, M.M. and Bankston, T.V. (1995) "Social Work and the Pursuit of justice Through Mediation", *Social Work*, 40(5) 684.
- Sullivan, P.L. (2005) "Culture, Divorce, and Family Mediation in Hong Kong", *Family Court Review*, 43(1) 109-123.
- Taylor, A. (1997) "Concepts of Neutrality in Family Mediation: Contexts, Ethics, Influence, and Transformative Process", *Mediation Quarterly*, 14(3) 215-236.
- Tomanbay, İ. (1999) *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Weingarten, H.R. (1986) "Strategic Planning for Divorce Mediation", *Social Work*, May-June 194-200.
- Zastrow, C. (1995) *The Practice of Social Work*. California: Brooks/Cole Publishing Company.